

МЕДІАОСВІТА ЯК СКЛАДНИК ПРОЦЕСУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мержева Л. Ф.

*викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, Україна
orcid.org/0000-0003-3156-8785
larisamer2018@gmail.com*

Врубель Г. Ф.

*концертмейстер кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, Мелітополь, Запорізька область, Україна
orcid.org/0000-0001-5890-2718
annavrubel2018@gmail.com*

Ключові слова: *медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, медіазасоби, мультимедіа, інформаційно-комунікаційні технології.*

У статті розглядаються актуальні питання, пов'язані з використанням засобів мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Охарактеризовано різні тлумачення поняття «мультимедіа», проаналізовано мультимедійні технології як засіб соціокультурних комунікацій та культурно-освітнього міжгалузевого обміну. Розкриваються проблеми медіаосвіти на стику різних галузей знань. На основі сучасних вимог до галузі медіа та педагогіки сформульовано принципи сучасної медіаосвіти. Подано деякі фрагменти класифікацій медіа. Авторки статті наголошують на необхідності впровадження інформаційно-комунікативних технологій як сукупності методів і програмно-технічних засобів, які розширюють межі використання медіаосвіти (одного з найбільш перспективних напрямів підвищення рівня мистецької освіти). Пропонуються можливі шляхи впровадження медіаосвіти у навчально-виховний процес.

Проаналізовано низку науково-методичних джерел, у яких приділяється певна увага осмисленню проблеми медіаграмотності та медіакомпетентності майбутнього педагога-музиканта у філософському, культурологічному, психологічному, педагогічному та музично-педагогічному аспектах.

У статті розглядається процес упровадження медіаосвіти у педагогічну практику вищих навчальних закладів. Авторки висвітлюють різноманітні аспекти цієї проблеми і розглядають медіаосвіту в ракурсі таких феноменів, як медіакомпетентність та медіаграмотність. Визначено, що медіаосвіта як автономна галузь знань у музично-педагогічній теорії і практиці дає можливість створювати медійні мистецькі образи за найкращими зразками мистецтва засобами традиційних та новітніх масмедіа. Авторки підкреслюють доцільність упровадження комунікативних технологій у теорію і практику музично-педагогічної освіти на основі компетентнісного підходу. Розглянуто різні типи і види художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору.

На основі власного досвіду роботи над шкільним пісенним репертуаром у класі хорового диригування авторки підкреслюють провідну роль флеш-анімації та презентацію для візуально-асоціативної інтерпретації твору.

MEDIA EDUCATION AS A CONSTITUENT OF THE PROFESSIONAL TRAINING PROCESS OF FUTURE MUSIC TEACHER

Merzheva L. F.

*Lecturer at the Department of Theory and Methodology of Music Education and Choreography
Bogdan Khmelnsky Melitopol State Pedagogical University
Hetmanska str., 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3156-8785
larisamer2018@gmail.com*

Vrubel H. F.

*Accompanist at the Department of Theory and Methodology
of Music Education and Choreography
Bogdan Khmelnsky Melitopol State Pedagogical University
Hetmanska str., 20, Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5890-2718
annavrubel2018@gmail.com*

Key words: *Media literacy, media competence, media, multimedia, information and communication technologies.*

The article raises up-to-date issues related to the use of media education in the process of professional training of future music teacher. Different interpretations of the concept of “multimedia” are described, the influence of multimedia as a means of socio-cultural communications and cultural-educational inter-industry exchange is analyzed. The problems of media education at the junction of different branches are revealed. Based on modern requirements in the field of media and pedagogy, the principles of modern media education are formulated. Some fragments of media classification are given. The authors of the article emphasize the need for information and communication technologies as a set of methods and software and hardware that expand the use of media promising (one of the most promising areas of art education). Possible ways of introducing media education into the educational process are suggested.

A number of scientific and methodological sources are analyzed in which some attention is paid to understanding the problem of media literacy and media competence of the future music teacher in philosophical, cultural, psychological, pedagogical and musical-pedagogical aspects.

The article analyzes the process of conducting media education in the pedagogical practice at the University. The authors cover various aspects of this problem and consider media competence and media literacy. It is determined that media competence and media education, as an autonomous branch of knowledge in music-pedagogical theory and practice, gives the opportunity to create media art images based on the best examples of art by means of traditional and modern mass media.

The authors emphasize the expediency of introducing communication technologies theory and practice of music-pedagogical education on the basis of the competence approach. Different types and kinds of artistic and pedagogical interpretation of a choral work are considered. Based on their own experience of working on school song repertoire in the class of Choral Conducting, the authors emphasize the leading role of flash animation and presentation of visual-associative interpretation of the work.

Постановка проблеми. Невід'ємною частиною сучасного світу сьогодні стали інформаційні технології, які значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. Мультимедіа міцно увійшли до науки й техніки, полімедальні мультимедійні проєкти стали невід'ємною рисою медіакультури й сучасного мистецтва, електронні навчальні засоби використовуються в різних сферах освіти. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні орієнтує викладачів вищих навчальних закладах на впровадження основних положень медіаосвіти у педагогічну практику. Саме концепція орієнтує на формування у майбутніх учителів музичного мистецтва медіакомпетентності. Оскільки застарілі методи та засоби навчання не відповідають новітнім вимогам сучасного уроку і не підлягають тенденціям стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, то це спонукає сучасного вчителя музичного мистецтва до впровадження інноваційних методів навчання та використання й адаптування цих технологій у навчальний процес. І це цілком зрозуміло: сьогодні у суспільства є гостра потреба у формуванні професійної творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Уміння адаптуватися до умов навколишнього середовища, здатність приймати складні самостійні рішення у фаховій діяльності з використанням інформаційних і комунікативних технологій постають сьогодні основними вимогами до випускників вищів, зазначає О. Раманова [6, с. 63].

Із появою мережі Інтернет медіа охопили широкі маси, але далеко не всі користувачі спроможні до критичного осмислення поданого матеріалу. Саме тому слід навчити здобувачів вищої освіти усвідомлено ставитися до медійних мистецьких образів, вірно використовувати різні види медіа, критично мислити, аналізувати, оцінювати, створювати та передавати мистецькі медіаобрази, медіапроєкти та медіатексти, а також ознайомити з найкращими досягненнями митців сучасного мистецтва, тобто сформувавши певні знання та вміння медіаграмотності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічних джерел показує, що мультимедійні технології перейшли у розряд необхідних засобів і стають усе більш затребуваними у фаховій діяльності вчителя музичного мистецтва. Аналіз власного досвіду роботи дає підстави стверджувати, що сучасні здобувачі вищої освіти музичного спрямування вже давно продемонстрували готовність до переходу на нові форми навчання з використанням засобів мультимедіа (презентація шкільної пісні та її флеш-анімація).

Різні аспекти цієї проблеми висвітлено у науковій літературі, її розглядають у ракурсі таких феноменів, як культура, медіаосвіта, медіакультура, медіакомпетентність та медіаграмотність.

Загальні питання інформатизації суспільства, його програмного та апаратного забезпечення впродовж останніх десятиліть розробляють науковці А. Башмаков, І. Венгер, М. Кирмайер, К. Ліберовська, Р. Майер, П. Нортон.

Феномен мультимедіа усвідомлюється з погляду культурології та мистецтвознавства (О. Буров, І. Гайдено, О. Горюнова, О. Денікин, А. Дриккер, О. Єгорова, О. Каптерев, Є Морева, Т. Орлова, Б. Светлов, Т. Суминова).

Тривають науково-практичні пошуки можливостей використання мультимедіа в галузі освіти (Н. Анісімова, А. Ардєєв, В. Беличенко, В. Биков, В. Волинський, А. Вудлі, І. Горбунова, М. Жалдає, І. Захарова, О. Зіміна, А. Коломиєць, О. Співаковський, А. Хуторський, Т. Яшина та ін.).

Одним з актуальних напрямів сучасного наукового пошуку є оновлення навчальних засобів у галузі мистецької освіти, зокрема створення й упровадження засобів мультимедіа у професійну підготовку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Сучасні науковці-дослідники Н. Беявіна, Н. Білоусова, А. Бондаренко, Л. Варнавіська, І. Гайдено, І. Гарбунова, М. Дядченко, І. Заболотська, Л. Заря, В. Луценко, Н. Новікова наголошують на необхідності введення нових технологій у навчання музичних дисциплін, які оптимізують навчальний процес, роблять його високохудожнім і високотехнологічним. Учені доводять необхідність підвищення ефективності музично-педагогічного процесу завдяки застосуванню комп'ютерних навчальних технологій. Як зазначає І. Горбунов, комп'ютеризація музичної освіти може стати додатковою мотивацією навчання музики сучасного здобувача вищої освіти, при цьому йдеться не про повну заміну педагога комп'ютером, а про створення адекватних навчаючих комп'ютерних програм [1].

Зазначимо, що пошук шляхів упровадження комп'ютерних технологій у теорію і практику музично-педагогічної освіти доцільно здійснювати на основі компетентнісного підходу, що орієнтує освіту на досягнення певного освітнього результату.

На нашу думку, поняття професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва слід розглядати з урахуванням процесів інформатизації освіти і тлумачити його як складне динамічне утворення. Воно складається з трьох блоків (загально-педагогічного, професійно-музичного та інформаційно-комунікативного), кожен з яких уміщує когнітивний, практично-діяльний і ціннісно-особистісний складники. Успішне формування цього освітнього феномену

сьогодні можливе лише за умов залучення нових комп'ютерних навчальних засобів, створених на основі мультимедійних технологій.

В останні роки з'явилися вітчизняні та зарубіжні педагогічні дослідження, пов'язані із залученням з інформаційно-комунікативних технологій до професійної музично-педагогічної освіти, з формуванням тих чи інших боків професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (А. Бондаренко, О. Бордюк, Л. Варнава, Ю. Дворник, Л. Заря, А. Камеріс, В. Луценко, О. Рибников та ін.), проте вони не дають достатньо чіткого уявлення про роль ІКТ у цілісному професійному розвитку педагога-музиканта, висвітлюючи лише окремі його аспекти.

На посередницький характер медіаосвіти у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва у своїх працях указують Т. Зінська, Т. Завазська, Л. Лабінцева, О. Олексюк, О. Павленко, Г. Падалка, Т. Пляченко, О. Рибников, О. Щолокова, які розглянули особливості та закономірності медійного впливу на психіку як дорослих, так і дітей, проаналізували різні функції медіа, визначили технологічні рішення, що сприяють упровадженню медіа у систему музичного навчання та виховання здобувачів вищої освіти, розкрили педагогічні умови, які впливають на формування власної медіаактивності.

І хоча у філософській, культурологічній, психологічній та музично-педагогічній науковій літературі приділяється певна увага осмисленню даної проблеми, проте слід розглянути деякі аспекти медіаосвіти у вищому навчальному закладі, що дає можливість формування медіакомпетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Мета статті – розкрити зміст та виявити основні підходи до розкриття поняття «медіаосвіта»; розглянути та обґрунтувати необхідність її впровадження в освітній процес, можливі шляхи використання медіазасобів і засобів ІКТ у процес фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Основні завдання: розглянути використання різних видів медіа на заняттях із хорового диригування, виявити особливості застосування новітніх медіазасобів у процесі художньо-педагогічної інтерпретації як хорового твору, так і шкільного пісенного репертуару.

Виклад основного матеріалу. Формування здатності до художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору відбувається на заняттях хорового диригування і виступає вагомим чинником, що дає можливість сформувати фахову компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва. Але слід зазначити, що саме в процесі осмислення такої інтерпретації формується і медіаграмотність, яка є основою медіакомпетентності.

Ми вважаємо, що медіакомпетентність – це здатність розуміти, аналізувати й оцінювати зміст мистецьких медіа, добирати, створювати й передавати мистецькі медіатексти різних форм і жанрів хорових творів, мистецькі та освітні проєкти, володіти навичками самопрезентації і, якщо необхідно, критично оцінювати власну медіаактивність.

Розглянемо діяльність викладачів вищого навчального закладу, де відбувається позитивний та виховний вплив на здобувача вищої освіти, не звертаючи увагу на негативний вплив медіа на особистість студентів, що є суттєвим під час формування медіаграмотності. Для цього згадаємо деякі основні принципи медіаосвіти, які ми реалізуємо на заняттях із хорового диригування під час вивчення та опрацювання різних типів художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору:

- особистісний підхід, який дає можливість оцінювати особливі здібності студентів;
- шанування національних традицій народу;
- пріоритет морально-етичних цінностей, спрямованих на захист суспільної моралі і людської гідності;
- естетична наснаженість, використання найкращих досягнень різних видів сучасного мистецтва;

- продуктивна мотивація, де поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності того, хто вчиться створювати власні медіатексти та проєкти (освітні й мистецькі) [3].

Як уважає О. Лященко, музикознавча, художньо-образна, виконавська, вербально-змістовна, візуально-асоціативна, інтегральна та акторська є типами або видами художньо-педагогічної інтерпретації хорового твору. Кожну з вищезазначених інтерпретацій майбутнього вчителя музичного мистецтва опрацьовують з I по VII семестри [4, с. 85].

Так, уже в I семестрі в процесі опрацювання музикознавчої інтерпретації викладач та студенти висловлюють своє особисте ставлення до хорового твору. Із цією метою вони працюють із традиційними та новітніми медіа: науковими статтями, зміст яких вони аналізують, аудіофайлами, знайденими в Інтернеті, що знайомлять їх із життям та творчістю композитора, основними рисами його стилю й хорового письма. Іноді дехто зі студентів здійснює аранжування хорового твору за допомогою комп'ютера.

Окрім того, викладач дає низку завдань і спрямовує студента на самостійне опрацювання хорового твору (історія написання твору, його запис у виконанні відомих та аматорських або учбових хорових колективів) і аналіз їх виконання. Конкретна робота дає можливість створити «слу-

хову модель» виконавської інтерпретації хорового твору і сформувати вміння використовувати медіа під час навчання.

Більш детальний аналіз здобувач вищої освіти робить із викладачем у II семестрі, коли працює над художньо-образною інтерпретацією хорового твору. Таким чином, виникає можливість розкрити зміст хорового твору у вербальному трактуванні, провести ґрунтовний аналіз композиторських і виконавських виражальних засобів. Із цією метою опрацьовується опублікований в Інтернеті додатковий мистецький матеріал, добирається пояснювальний матеріал зі статей, навчальних видань. Тобто створюється своя версія вербальної інтерпретації, яка орієнтована на конкретну аудиторію. Така інтерпретація дає можливість, по-перше, зрозуміти тему та ідею хорового твору, по-друге, розвинути здатність розуміти, аналізувати й оцінювати зміст мистецьких медіа.

Опрацьовуючи виконавську інтерпретацію у третьому семестрі, студент і викладач використовують ресурси Інтернет-бібліотек. Отже, Інтернет є активним учасником творчого процесу, джерелом інформації і відіграє роль візуального посібника, при цьому частково або повністю замінюючи спілкування студента з викладачем [2, с. 47], як зазнає Т. Зінська.

У процесі створення виконавської інтерпретації виникають й інші, зокрема вербально-змістовна, коли створюємо єдину драматичну концепцію літературного і музичного хорового твору. Таку інтерпретацію студенти осмислюють у четвертому семестрі.

Слід зазначити, що в класі кожного викладача є як самоорганізовані студенти, так і ті, які потребують постійного контролю. Суттєву допомогу в даному разі надають такі комунікативні засоби, як Skype, Zoom, Viber, WhatsApp та ін. Така можливість Інтернету дає змогу постійно спілкуватися з викладачем та іншими користувачами медіа, наприклад із викладачами інших дисциплін.

Візуально-асоціативна інтерпретація передбачає інтерпретацію двох різних видів мистецтва: музики та живопису. Одним із завдань у дисциплінах диригентсько-хорового циклу є флеш-анімація дитячого шкільного репертуару або твору а cappella. Підбирається мистецтвознавчий матеріал, що відповідає настрою, стилю, жанру хорового твору, створюється його синтез із виконавським матеріалом. Тут студенти стають співтворцями змісту музичного твору, створюють медіатекст або презентацію, що розширюють можливості сприйняття та запам'ятовування хорового твору.

Далі здійснюється поєднання творів трьох видів мистецтва: музики, літератури, живопису на принципах асоціативних зв'язків, історизму, художніх аналогій, відбувається створення складного типу інтерпретації на основі художнього образу музичного твору. На даному етапі викладач використовує різноманітні медіазасоби для навчання, виховання й розвитку студентів. Він приймає усе більше технологічних рішень: пошукові сервіси, енциклопедії, різні тематичні сайти, різні програми для прослуховування й запису інформації на різноманітні електронні носії. Завдяки постійному спілкуванню з медіа можуть поліпшитися результати навчання, значно змістовнішим стає внутрішній світ студента.

Останній тип художньо-педагогічної інтерпретації – акторська, де студент реалізується як виконавець-диригент, здійснюється емоційно-образне оформлення художньо-педагогічної інтерпретації в концертному виступі перед аудиторією (державний іспит). Її основа – виконавська майстерність, елементи акторської майстерності, педагогічна техніка і педагогічне спілкування.

Різні види інтерпретації і свою розвинену медіакомпетентність студенти демонструють на педагогічній практиці в загальноосвітній школі (презентація, флеш-анімація), тому звертаємо увагу на інший вид художньо-педагогічної інтерпретації – педагогічний. Тут викладач-методист навчає студентів визначати тему, мету, завдання позашкільного заходу, розглядає особливості проведення уроку з використанням медіазасобів, що сприяє формуванню медіакомпетентності.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищеведене, зазначимо, що медіаосвіта як автономна галузь у музично-педагогічній теорії і практиці дає можливість майбутнім педагогам-музикантам уже сьогодні отримати сукупність знань, умінь та навичок, завдяки яким вони зможуть створювати медійні мистецькі образи, побудовані на найкращих зразках мистецтва засобами традиційних (друковані видання, радіо, кіно, телебачення, фотографії, живопис) та новітніх (комп'ютерне опосередковане спілкування, Інтернет, мобільний зв'язок) масмедіа. Упровадження в освітній процес методичної системи з формування медіаграмотності дасть змогу підготувати кваліфікованих спеціалістів нового рівня, які зможуть критично аналізувати наявність медіаресурсів та створювати нові, при цьому будуть здатні до самостійної творчої діяльності у медіасередовищі. Водночас сформована медіакомпетентність педагога-музиканта сприяє підвищенню рівня виконавської майстерності у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбунова И.Б. Музыкально-компьютерные технологии: к проблеме моделирования процесса музыкального творчества : монография. Санкт-Петербург : РГПУ им. А.И. Герцена, 2012. 160 с.
2. Зінська Т.В. Інформаційно-комунікативні технології у сучасній музичній освіті. *Професійна мистецька освіта і художня культура* : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 461–465.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні / Президія Національної академії педагогічних наук України, 20.05.2010, протокол № 1-7/6-150. URL: <https://bibl.com.ua/informatika>.
4. Лященко О.Д. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 139. С. 83–87.
5. Медіаосвіта (медіаграмотність). Навчальна програма (для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних) / К.М. Левківський та ін. Київ, 2011. 102 с.
6. Романова О.В. Модель формирования профессиональной компетентности учителя. *Педагогіка вищої та середньої школи* 2012. Вип. 35. 413 с.
7. Столбникова Е.А. Медиаграмотность современных педагогов как профессиональная компетентность. *Медиаобразование*. 2006. № 2. С. 55–62.

REFERENCES

1. Gorbunova I.B. (2012) Muzykalno kompyuternyye tehnologii: k probleme modelirovaniya protsessu muzyikalnogo tvorchestva [Musical computer technologies: on the problem of modeling the process of musical creativity]: *Monografiya*. SPb: Izd-vo RGPU im. A.I. Gertsena. 160 s. [in Russian].
2. Zinska T.V. (2014) Informatsiino-komunikatyvni tekhnolohii u suchasniy muzychniy osvity [Information and communication technologies in modern music education] / *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Kyiv : un-t im. B. Hrinchenka. P. 461-465 [in Ukrainian].
3. Kontsepsiia vprovadzhenia media-osvity v Ukraini (20.05.2010r.) [The concept of media education in Ukraine] [Elektronnyi resurs] / Prezydiia Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, protokol № 1-7/6-150. Rezhym dostupu: <https://bibl.com.ua/informatika>. [in Ukrainian].
4. Liashchenko O.D. (2015) Formuvannya fakhovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Formation of professional competence of future teachers of music art] / *Nauk. zapysky Kirovohrad. derzh. ped. un-tu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kirovohrad: RVV KDPU im V. Vynnychenka. Vyp. 139. P. 83-87 [in Ukrainian].
5. Mediaosvita (mediahramotnist). Navchalna prohrama (dlia slukhachiv kursiv pidvysshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh) (2011) [Media education (media literacy). Curriculum (for students of advanced training courses)] / K.M. Levkivskiyi, V.F. Ivanov, V.I. Danilenko, V.P. Melezhyk, O.V. Volosheniuk, V.O. Moroz. Kyiv. 102 s. [in Ukrainian].
6. Romanova O.V. (2012) Model formirovaniya professionalnoy kompetentnosti uchitelya [Model of the formation of teacher's professional competence] / *Pedagogika vischoyi ta serednoyi shkoli: zbirnik naukovih prats/ za red. doktora ped. nauk, prof. Z.P. Bakum*. Kriviy Rig: KPI DVNZ «KNU». Vip. P. 35. 413 [in Ukrainian].
7. Stolbnykova E.A. (2006) Medyahramotnost sovremennykh pedahohov kak professyonalnaia kompetentnost [Media literacy of modern teachers as a professional competence] / *Medyaobrazovanye*. № 2. P. 55-62 [in Ukrainian].